

Чужиков В. І.,
доктор економічних наук, професор,
проректор з науково-педагогічної роботи та
міжнародних зв'язків
КНЕУ імені Вадима Гетьмана
проспект Берестейський (Перемоги), 54/1, 03057, Київ, Україна
e-mail: viktor.chuzhykov@kneu.edu.ua
ORCID:0000-0001-6745-4072

НЕОРЕГІОНАЛЬНА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

Chuzhykov Viktor,
Doctor of Economics, Professor,
Vice rector in charge of international affairs,
Ph.D., DS. Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman
Berestaisky (Peremogy) avenue 54/1, Kyiv, Ukraine
e-mail: viktor.chuzhykov@kneu.edu.ua
ORCID:0000-0001-6745-4072

NEOREGIONAL PARADIGM GLOBAL ECONOMICAL SPACE DEVELOPMENT

Анотація. Швидка диверсифікація глобалізаційних, цифрових, комунікативних та віртуальних¹ процесів в світовій економіці суттєво вплинула на характер, структуру та тренди розвитку регіонів, що, з одного боку, дозволило вченим-регіоналістам зосередити свій науковий пошук на секторальних змінах в межах тих чи інших адміністративно-територіальних формувань з другого, різні дослідники регіонів концентрували свою увагу на створенні нових моделей розвитку трансрегіональних зв'язків в межах ідентифікованих урядами різновеликих локальних таксонів. Саме їх організація стала, важливим фактором підвищення глобальної конкурентоспроможності, котра не тільки забезпечувала відносну сталість локалітетів (нових регіонів), а й стимулювала подальше урізноманітнення міжрегіональних і міжнародних відносин. Реакція ж традиційних регіонів за таких умов виявилась доволі контрастною. Як результат, на рубежі століть виникли гіперінноваційні і, водночас, гіпердепресивні території («ведмежі кути», «асиметричні зони», а також — інноваційні моделі, кластери, технопарки, іннотехи тощо). При цьому вплив урядів чи місцевих громад попри їх бажання «сприяти розвитку» далеко не завжди приносив користь, а численні «фінансові вливання» викликали зростаючу залежність від так званих донорів. З огляду на це науковий світ поділився на регіональних неолібералів та регіональних неокейнсіанців, які формували свої концепції на базі добре відомих усім старих «надійних» теорій, а також нових парадигм, обґрунтування необхідності продукування яких ставало дедалі все більш суперечливою справою. Водночас попит на нову парадигму суттєво зростав, що й спонукало багатьох авторів виявити сутнісну основу неорегіональної парадигми, без якої, рух «вперед» був би суттєво загальмований. У пропонованій статті визначено особливості трансформації характеру, контенту, а також специфіка локальних концепцій та регіональних парадигм в процесі активного просування глобальних трендів економічного і соціального розвитку та поширення мультидисциплінарних досліджень. Розроблено графічну модель формування неорегіональних парадигм та сфокусовано увагу дослідників на її композитному складі та мультиструктурних ідентифікаційних підходах.

¹ Статтю підготовлено в межах проекту «Центр досконалості Жана Моне «Волинський Центр Європейських студій: зелене та безпечне сусідство» програми Європейського Союзу ERASMUS+» (№101085647-VCES-ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH)

Ключові слова: неорегіональна парадигма, глобалізація, регіоналізація, локалізація, концепція, локалітет, неолібералізм, цифровізація, ЄС.

Abstract. The rapid diversification of globalization, digital, communicative, and virtual processes in the world economy has significantly influenced the nature, structure, and development trends of regions. On one hand, this allowed regional scholars to focus their scientific research on sectoral changes within various administrative-territorial formations; on the other hand, different regionalist researchers concentrated their attention on creating new models of transregional relations within the identified local taxonomies. The organization of these relationships became an important factor in increasing global competitiveness, which not only ensured the relative stability of localities (new regions) but also stimulated further diversification of interregional and international relations. The reaction of traditional regions under such conditions was quite contrasting. As a result, at the turn of the century, hyper-innovative and, at the same time, hyper-depressive territories emerged («bear corners», «asymmetric zones», as well as innovative models, clusters, technoparks, innotechs, etc.). Moreover, the influence of governments or local communities, despite their desire to «promote development», did not always bring benefits, and numerous «financial injections» caused increasing dependence on so-called donors. In view of this, the scientific community divided into regional neoliberals and regional neo-Keynesians, who formed their concepts based on well-known old «reliable» theories as well as new paradigms, the justification for the production of which became increasingly controversial. At the same time, the demand for a new paradigm significantly increased, prompting many authors to identify the substantive basis of the neoregional paradigm, without which progress would be significantly stalled. This article identifies the peculiarities of the transformation of the nature, content, and specificity of local concepts and regional paradigms in the process of active promotion of global trends in economic and social development and the spread of multidisciplinary research. A graphical model of the formation of neoregional paradigms is developed, focusing researchers' attention on its composite composition and multi-structural identification approaches.

Keywords: neoregional paradigm, globalization, regionalization, localization, concept, locality, neoliberalism, digitization, EU.

JEL codes: F20;F42

Постановка проблеми. Суттєві зміни, що відбуваються в глобальному економічному просторі зумовили посилення, з одного боку, регіональних диспропорцій, з другого — формування елітних інноваційних систем, оцінити вплив яких на існуючі локальні моделі доволі важко, а у деяких випадках й неможливо. З огляду на таку ситуацію цілком доречним вважається виокремлення неорегіональної парадигми. Це дозволило б наповнити регіональні парадигми модерними інструментами і механізмами дослідження (науковий рівень) і, водночас, з'ясувати глобальну сутність технологічних перетворень різнорівневих національних моделей регіонального устрою (організаційно-інноваційний рівень).

Імплементация в глобальну регіоналістику терміну «парадигма» здавалося б мала поставити останню крапку в численних дискусіях щодо різнорівневого й асиметричного продукування нових теорій, однак цього не сталося. В якості «умовної компенсації» за подібного роду науковий плюралізм окремі вчені почали інтенсивно створювати дотичні до них регіональні, секторальні, гібридні парадигми. Напривеликий жаль таке подрібнення не мало очікуваних ефектів. Наприкінці ХХ ст. чільне місце у багатьох дослідженнях посіла ідентифікація ієрархії регіонів, як квазідержав, квазікорпорацій, локальних ринків, соціумів, а

також новітніх інтеграційних структур. Водночас на провідні дослідницькі позиції в західних наукових школах виходить людська поведінка, а точніше її мотивація, без якої відтепер не обходиться жодна новітня парадигма. У деяких випадках своєрідною цементуючою основою незрілих концепцій (молодих парадигм) виступала та чи інша партикулярна модель управління дослідженнями. З цього випливалала нагальна потреба у створенні неорегіональної парадигми, яка б чітко ідентифікувалася на будь-якому науковому або організаційному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтерес до регіональних досліджень завжди вважався доволі високим, адже надзвичайно важливою була ідея економічної гомогенності всіх адміністративних територій, які й склали єдину державу. Втім на внутрішні фактори розвитку впливали й глобальні процеси.

Застереження багатьох науковців про те, що саме інтернаціоналізація регіональної науки і практики розвитку різновеликих територій може доволі швидко призвести до заміни відносно «зручних» теорій XIX — першої половини XX ст. (В. Парето, В. Рошар, А. Вебер, А. Льош, Г. Мюрдаль, Й. Тюнен, В. Кристаллер тощо) на складні поліструктурні моделі. З часом це знайшло своє емпіричне підтвердження. З'явилися й дослідники нової генерації — М. Keating, Н. Armstrong, J. Taylor, які максимально абстрагувалися від існуючих моделей розвитку, а запропоновані ними підходи додали чимало прагматизму у пошуках нової парадигми. За D. Giles, це мали б бути нові експериментальні рішення, або ж вивірені часом сталі дослідницькі традиції [1]. Тим не менше, починаючи з другої половини XX ст. саме поведінкова складова набуває все більшої популярності та наукового визнання. Однак варто зауважити, що в сучасній системі соціальних і економічних наук й досі бракує єдиного тлумачення терміну «неорегіональна парадигма», що природним чином гальмує процеси ідентифікації її змісту, секторальної і горизонтальної довершеності, застосування модерністських методик дослідження, різношвидкісної регіональної динаміки, вивчення ефективності локально-мережевих трансфертних систем тощо.

Методика дослідження. В основу проведеного дослідження було покладено декілька важливих методів, сукупне використання яких забезпечило системність та валідність отриманих результатів. Зокрема йдеться про структурно-логічний метод, що був використаний при визначенні поліструктурної композиції; еволюційний — в процесі ідентифікації регіональної складової наявних парадигм; компаративного аналізу — при встановленні особливостей неорегіональної парадигми; графічного — при обґрунтуванні трендів розвитку неорегіональної парадигми.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри увесь інтерес до проблематики глобального регіоналізму та значні досягнення локальних досліджень неорегіональна парадигма потребує цілого ряду нових обґрунтувань та уточнень. Зокрема йдеться про дослідження трансформації контенту регіональної парадигми, визначення ступеня модерності регіонів, впливу урбанізму на соціум і обґрунтування регіональної циклічності та теоретичних засад нової моделі розвитку різновеликих територій.

Формування цілей. Метою запропонованої статті є системне дослідження теоретичного підґрунтя регіональних концепцій та формування на цій основі нових парадигм в процесі активної інноваційної локалізації глобального економічного простору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Надзвичайно важливим трендом формування неорегіональної парадигми стало визнання широким загалом науковців того, що саме є первинним в дослідженнях: людина, соціум, виробництво матеріальних благ, цифровізація, а з другого боку — локальні традиції, місцеві пріоритети, родинні стосунки тощо.

Попри це, відтепер вже сама людина (*Homo sapiens*, лат.) стала невід’ємною частиною більшості нових парадигм (табл. 1). Якщо у Р. Сведберга [2] до категорії «людина» додавалося уточнення: економічна чи соціальна, то вже з плином часу до них було віднесено й екологічну парадигму, а вже на зламі тисячоліть доволі дискусивними доповнюваннями виявились «Людина урбаністична», «Людина креативна», «Людина метрополістична» тощо. Доволі симптоматичним сучасним еволюційним трендом слід вважати глобальне поширення нових похідних від назви «Людинократія». Звичайно, що не обійшлося й без апокаліптичних дефініцій зокрема «Постлюдства» і «Посткапіталізму» кожна з яких хоча й не була прив’язана до конкретної парадигми, тим не менше містила чимало нових знакових положень, що давало право, з нашої точки зору, віднести їх до групи молодих парадигм, які перестали бути концепціями, проте не перетворилися ще у зрілі парадигми. Утім їх подальша доля виявилась цілком прогнозованою, адже з часом вони або продовжать процес перманентної модернізації, в ході якого відкидатимуться як помилкові окремі постулати і продукуватися нові, або ж усі вони припинять своє існування, поступово перетворюючись у своєрідний науковий «фенікс».

Разом з тим, так званий «продуктивний вік» парадигм зазнаватиме подальших скорочень і утиснень, а кількість новостворених концепцій тяжітиме до нечуваного розмаїття смаків, уподобань, узагальнень, обґрунтувань, наукових преференцій тощо.

Таблиця 1

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗМІСТУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПАРАДИГМИ

Назва парадигми	Автори	Регіональна складова
« <i>Homo oeconomicus</i> » « <i>Homo sociologicus</i> »	Р. Сведберг [2]	Визначальною є людина економічна; з плином часу- соціальна Важливою є поведінка соціуму.
« <i>Homo urbanus</i> »	Й. Роймер[3]	З плином часу формуватиметься людина, що пристосована до міста. Створення екосистеми міст. Еволюція міського середовища.
« <i>Homo metropoliticus</i> » Парадигма розвитку креативного мегаполісу	Р. Крамаренко [4]	Розширення мережі мегаполісів, високий ступінь локалізації в їх економічній активності. Нова модель поведінки людей. Трансформація структури столичних міст.
«Людинократія»	Г. Гемел, М. Заніні[5]	Принципи людинократії. Сила власності, ринків, меритократії, громади, відкритості експериментів, суперечності. Інвестиції в людей, а не в продукт. Боротьба з глобальною бюрократією.
« <i>Homo digital</i> »	К. Скіннер[6]	Еволюція цифрової епохи. Розквіт платформ і ринків. Повстання машин. Крах банків. Трансформація регіонів, їх віртуалізація.

Назва парадигми	Автори	Регіональна складова
«Homo creatives»	Р. Флорида[7]	Формування креативного класу, креативної економіки. Географія класу, географія нерівності.
«Постлюдства. Віртуальні тіла в кібернетиці, літературі та інформатиці»	К. Хейлз[8]	Кібернетичне занепокоєння, окреслення віртуальності постлюдського. Самоорганізація.
«Секуляризація пам'яті»	А. Ассман [9] Х. Казанова [10]	Секуляризація пам'яті (спогади, образи, тіло, місця). Модель: модернізація → секуляризація → глобалізація. Трансцендентність суспільства.
«Глобальні «модерності»	М. Фезерстоун, С. Леш, Р. Робертсон[11]	Глокалізація: часопростір, гомогенність/гетерогенність. Модерність простору. Опросторовлення суспільних теорій. Параметризація.
«Посткапіталізм/неокапіталізм»	Е. Sheppard, [12] П. Мейсон[13]	Криза неолібералізму. Цифрові бунтівники і аналогові раби. Інфокапіталізм. Локалізація віртуальної активності.

Джерело: узагальнено автором

З-поміж багатьох нових методологічних ідей, котрі виникли нещодавно на особливу увагу заслуговує праця «Глобальні модерності» М. Фезерстоуна, С. Леша, Р. Робертсона, які запропонували доволі амбітну, з нашої точки зору, концепцію сучасного економічного модернізму. Передусім йдеться про опросторовлення суспільних теорій (сюди ж варто віднести теорії нового регіоналізму і глобалізму). Неважко передбачити, що внаслідок конвергентних процесів формуватиметься новий часо-простір, який матиме принципово інші параметри свого розвитку. До того ж він потребуватиме уточнень, з огляду на змінену поведінку людей, модерну модель створення проривних технологій та формування селективних форм локального економічного зростання. Втім реальним стає й можливий занепад, якщо йтиметься про усталене використання традиційних технологій. Антиподами при цьому виступатимуть концепція сталого розвитку і, водночас, зростаюча турбулентність глобального суспільства. Звичайно, що вона позначиться й на регіонах.

Разом з тим, нові регіони зазвичай зберігатимуть у своїй умовній ментальності стару диспозицію сприйняття власної минувшини, оригінальності, історичного дизайну та вивіреного часом способу відтворення матеріальних благ. На думку А. Ассмана [9] та Х. Казанови [10] це є нічим іншим як секуляризацією пам'яті, тобто реального процесу, який веде до посилення трансцендентності суспільства та активної гібридизації відносин в ньому. Саме такі стосунки в глобальному соціумі формуватимуть радикальні підходи до параметризації парадигми, її об'єктивізації та наявних можливостей більш активного застосування в мультиструктурних регіональних дослідженнях. Зауважимо також, що наповнення конкретним змістом майбутніх парадигм, зокрема локальних, багато у чому потребують подальших уточнень. Якщо прийняти до уваги те, що сучасні регіони сформувалися протягом багатьох століть і їх розширення або утиснення

інтерпретувалося як горизонтальна диверсифікація, то в умовах сьогодення чимало дослідників наголошують на тому, що параметризація має бути щонайменше трьохвимірною. Зокрема на це вказує американський дослідник J. Luger [14]. Три вісі: територія, простір, влада відтепер визначають найбільш значущі тренди розвитку різнорівневих регіонів. Варто зазначити, що окремі дослідники прогнозують можливе збільшення потоку капіталу, а це за S. Calkin [15], суттєво дистанціюватиме ті території, котрі тривалий час вважалися гармонізованими один до одного і мали національне лідерство. Здебільшого це може торкатися саме столичних регіонів.

Зміни в системі сприйняття інформації та її поширенні стали в умовах глобальної цифровізації суспільства важливим викликом глобальної регіоналістики, що природним чином призвело до подальшої диференціації локальних парадигм їх конвергентного або ж дивергентного поступу.

Доволі значущим на поч. ХХІ ст. виявився глобальний урбанізм. Якщо сто років тому міста виступали своєрідними магнітами, які забезпечували працевлаштуванням заробітчан з села, а також, частково, мігрантів з країн-сусідів, то сучасні мегаполіси виступають нічим іншим як трансгібридними глобальними зонами взаємодії, які до того ж еволюціонують за своїми законами. Саме вони формують своєрідний мікс культур і, водночас, каркас потенційних можливостей, створення нових моделей поведінки і, навіть, сленгів та місцевих «стандартів» спілкування, що являє собою велику проблему не лише для лінгвістів.

Згадуваний вище Р. Флорида [16], наукові ідеї якого далеко не завжди отримували схвальну підтримку з боку дослідників неупереджено пророкує глобальну кризу урбанізму. Його основними аргументами виступають: посилення нерівномірності розвитку, формування нових міських еліт, криза передмість, а також утвердження модерних концепцій «кляптикових міст» та «великого сортування».

Зазначене вище суттєво змінює традиційне уявлення соціуму щодо перспектив подальшого розвитку міст, зокрема їх важливого тренду — домінування міського способу життя. Відтак потребують уточнення й інші концепції, наприклад міст-регіонів, адже сукупність існуючих зараз різновеликих формувань сприяє поширенню в світі ідеї формування гармонійної ієрархічної структури (чіткої таксономії) зокрема такої, котра свого часу була втілена в ЄС (NUTS-1; NUTS-2; NUTS-3...). В деяких випадках можуть створюватись екстериторіальні форми локалізації (Сінгапур, Монако, Андорра тощо). З цим можна або погоджуватись або заперечувати, але неможна ігнорувати нові зміни, адже в глобальному просторі територія, яку ми називаємо «регіоном» постійно зазнаватиме трансформацій, проте зберігатиме у тій чи в іншій формі історичну пам'ять, місцевий темперамент, традиції, у тому числі виробничі. Саме на таку особливість звертає увагу Д. Муазі «... сучасний дедалі глобанізованіший світ — ідеальний родючий ґрунт для розквіту чи навіть вибуху емоцій; він полягає в тому, що саме глобалізація зумовлює відчуття незахищеності та порушує питання самовизначеності» [17, с. 28]. Здавалося б необхідність формування нової теорії емпірично доведена, і в її основі має лежати, за А. Бадью [18, с. 37], псевдоконцепт результату або ж великий ризик, який М. Лютц визначив як «убивство красивої теорії огидним фактом» [19, с. 45].

Разом з тим, у сучасній регіоналістиці не втратили впливу й численні математичні підходи до ідентифікації та модельної форматизації феномену швидкого

локального зростання. Зокрема йдеться про розрахунки локальних ефектів та побудову неокласичних моделей, яку доволі аргументовано запропонував свого часу Ph. McCann [20]. Утім при усій зовнішній довершеності і системності дослідження в ньому бракує насамперед емоційного і поведінкового контенту, а не лише традиційних для «Економіксу» обсягів попиту і пропозиції на окремі товари та послуги. Також потребує чіткого визначення дефініції «регіональна пам'ять» і «місцеві традиції». Реальні виміри цих двох категорій в системі соціальних і економічних наук далеко не завжди виглядають доречними, адже здебільшого базуються лише на методах соціологічного опитування. Значно далі, як нам здається, пішли Н. Armstrong і J. Taylor [21], які попри всю свою відданість математичним моделям дослідження світових пропорцій, попиту і регіонального виробництва впритул наблизились до системного розуміння неорегіональної парадигми, а далі й нової регіональної політики через застосування селективних методів ідентифікації, розвитку якості, використання ефективних інструментів, делегування повноважень тощо.

Свого часу нами був ретельно досліджений вплив локалізму на глобалізм і навпаки [22]. На нашу думку формування так званого методологічного підґрунтя локалізації глобального економічного простору мало б відіграти визначальну роль в процесі обґрунтування нової парадигми. Утім, як показав досвід, цього виявилось замало.

Тривалий час вважалося, що той чи інший регіон може активно розвиватися в горизонтальному напрямі зменшуючи або, навпаки, розширюючи свої кордони в силу економічних, соціальних, військово-політичних та інших змін на мапі того чи іншого континенту. Причиною так званої «тривалої успішності» того чи іншого регіону була сприятлива міжнародна кон'юнктура, яка щоправда, провокувала лише окремі швидкісні зміни і цим була зумовлена прискорена «зворотня» еволюція регіону починаючи від суперактивності і закінчуючи хронічною депресивністю. Наявність значних природних і людських ресурсів, а також заснованого на цьому виробництві забезпечували відповідну циклічність, а відтак дії урядів були скеровані на підтримку депресивних територій. Водночас створювались певні умови для інвестування, запроваджувались податкові пільги, залучалися нові технології. Частково це сприяло активізації економічної діяльності, проте так було далеко не завжди. Попри значні масштаби системної допомоги депресивним регіонам завжди допускалося, що їм такі «вливання» не допоможуть і це при тому, що повний цикл розвитку регіонів дорівнював, за J. Lessenger [23], середній тривалості людського життя. Відтак на передній план висувалися структурні зміни.

Значні наукові здобутки 1980-х — 1990-х років сприяли утисненню амплітуди регіональних циклів внаслідок швидких інноваційних змін, що мало місце вже на зламі тисячоліть. Розвиток транспортної інфраструктури, формування потужних глобальних центрів прийняття рішень, гіперконцентрація фінансів у престижних освітніх і наукових закладах, так звана «офісна революція» та стрімке домінування в нових архітектурних рішеннях хмарочосів, стали наявною візуалізацією сучасного регіоналізму на додаток до горизонтального й секторального тренду розвитку територій. Мегаполіси стрімко зростають як уверх так й униз, створюючи, таким чином, своєрідну вертикальну вісь метропольної активності, яка принципово відрізняється від експансіоністської моделі просторового розширення минулих років.

Поч. 2020-х років був ознаменований посиленою гібридизацією суспільства, яка торкнулася й регіонів. Процеси локалізації бізнесової активності відтепер поєднуються з нечуваними масштабами делокалізації і віртуалізації. З'являється чимало нових параметральних характеристик регіональної динаміки: вестернізація, платформізація, хабізація, космополітизація, сингулярність. Регіональний дизайн все більш стає строкатим, адже в межах окремих територій з'являються численні аутсорсингові формування, які делокалізують традиційні механізми стимулювання розвитку існуючих на цей час різнорівневих локальних утворень. Частково зберігається архаїчна регіональна ієрархія (ЄС не є при цьому виключенням), активізується процес циклічного ущільнення, посилюється глобальний інноваційний рух. Водночас новітні регіональні теорії в геометричній прогресії змінюють одна одну і жодна з них нео (пост) ліберальна нео (пост) кейнсіанська не можуть претендувати на всеосяжність. Характерною ознакою суспільства стає перманентна дифузія регіональних коаліцій. Потужний міграційний рух активно сприяє новій дислокації факторів виробництва, що природним чином, відбивається на відтепер вже індикативних концепціях глобального попиту і глобальної пропозиції. Тобто ми маємо справу з новим регіоналізмом, який дотично до Європи був детально обґрунтований М. Keating [24] разом з J. Longhlin ще у 1997 році [25], а роком раніше першим з цих авторів був сформований каркас нової науки — політичної економії регіоналізму. Основні тренди сучасної неорегіональної парадигми зображені на рис. 1.

Рис. 1. Графічна модель формування неорегіональної парадигми

Джерело. Розроблено автором

Як зазначалося раніше, сучасна регіональна парадигма має три вісі умовних координат, які представлені горизонтальними, вертикальними і гібридними трендами розвитку регіонів, консолідована взаємодія яких формує новий вектор локальної еволюції (можливо з часом до них буде додана секторальна й віртуальна вісь). Зовнішній концепт при цьому визначає глобальний рух регіонів (R1; R2; R3...RN), швидка трансформація яких зумовлена цифровізацією, параметризацією, а також сингулярністю (новий термін, що був імплементований в систему соціальних і економічних наук з астрономії; у нашому випадку він означає

автоматичне самовідтворення панівної теорії з новими параметральними характеристиками). Як видно з рис.1, динаміка руху скерована на просування досліджень від периферії до центру, що однозначно посилює процеси поліморфізму і призводить як до можливого економічного прориву тих чи інших територій так й до їхнього можливого занепаду (маргіналізації). Саме хронічна депресивність, стала характерною ознакою старопромислових районів.

Внутрішня оболонка, навпаки, скерована на просування від ядра до периферії. Відтак розширювальна стратегія сукупності регіонів має базуватися швидше за все на ідеях локалізації (делокалізації), креативізації, платформізації. Зауважимо також, що зазначені процеси можуть носити як ендегенний так і екзогенний характер, що призводитиме до значної диференціації мережної моделі неорегіоналізму, а також нової просторової консолідації різнорівневих регіональних структур внаслідок посилення локальної і глобальної конкуренції. Отже параметризація неорегіональної парадигми, з нашої точки зору, являє собою систему ключових понять, оптимальних механізмів і інструментів верифікації, які забезпечуватимуть високий ступінь валідності отриманих результатів з урахуванням як соціальних так і економічних підходів, а також ментальних узагальнень (регіональна пам'ять, культурні традиції конкретної місцевості, сформовані впродовж століть норми моральної поведінки, соціальна етика, локальний патріотизм і, що надзвичайно важливе, утвердження нового формату місцевих комунікацій). Предметом наступного міждисциплінарного дослідження мають стати також глобалізаційні та євроінтеграційні впливи на регіон. Утім перелічене вище потребує системного вивчення причин, факторів і наслідків активізації/маргіналізації регіонального розвитку в умовах зростаючої турбулентності глобальної економіки та трансформації традиційної моделі існуючого зараз територіального устрою.

Наведене вище дозволяє стверджувати, що сучасна поліструктурна композиція неорегіональної парадигми являє собою багаторівневу модель міждисциплінарних впливів на ієрархічно вибудовану систему локальних, національних і глобальних відносин. Неповторне поєднання природно-ресурсних, людських, виробничих, інноваційних, мережових та інших ресурсів на певній території створюють феномен регіональної конкурентоспроможності, а також тих фінансових преференцій, які надають окремим регіонам місцеві й міжнародні фонди, асоціації, урядові структури тощо.

Фокусування на Україні в умовах активних військових дій. Сучасна регіональна модель України являє собою складну ієрархічну систему, яка потребує подальшої модернізації з урахуванням глобальних змін, котрі відбуваються в світі. На думку С. Hague, E. Hague, C. Breitbach трендами сучасного регіонального і локального розвитку мали б стати: екомодернізація [26, р. 13], місця конкурентоспроможності та територіального капіталу [26, р. 43], мережі, хаби, коридори [26, р. 113], підтримка підприємництва [26, р. 156], території регенерації [26, р. 187]. Ці та багато інших новацій у сучасній регіоналістиці дозволяють стверджувати таке:

- з наближенням до вступу і самим вступом в ЄС Україна має продовжувати глибоке реформування регіональної моделі в напрямку всеосяжної конвергенції з ЄС;
- з-поміж багатьох існуючих на цей час парадигм для нашої держави важливою є неокейнсіанська парадигма, котра відносно легко трансформується в нео-

регіональну і дозволяє розробляти фундаментальні засади транс'європейської системи міжрегіональних відносин;

- надзвичайно важливим є формування мережі локальних конкурентоспроможних мікромоделей економічної активності.

Подальше регіональне реформування в Україні з одного боку має бути націлено на вдосконалення власної регіональної моделі, з другого — сфокусоване на гармонізацію з регіональною структурою ЄС. Військові дії РФ проти України, анексія і часткове захоплення Сходу і Півдня нашої держави безсумнівно завдали їй великої шкоди. Водночас з'явилися нові можливості для подальшого іноземного інвестування регіонів у поствоєнний період і не лише в постраждалих регіонах, а й в інших територіях. Звичайно, що це потребує нового осмислення європейської регіональної політики, виходячи з основних засад неорегіональної парадигми.

Проведення масштабної регіональної реформи в Україні є важливим етапом набуття нею у недалекому майбутньому статусу повноцінного членства в Європейському Союзі, адже за обсягами наддержавного фінансування регіональна політика ЄС посідає друге (після Спільної аграрної політики) місце. Активно працюють структурні фонди (Фонд регіонального розвитку, Соціальний фонд, Фонд згуртування тощо). Їх взаємодоповнення та ув'язування з потребами регіонів є пріоритетним механізмом реалізації амбітних програм Спільноти. Саме це створює прецедент локальної консолідації. Утім для України конче важливим є усвідомлення своєї нової регіональної місії в об'єднаній Європі, вибудовування спільних трансрегіональних моделей взаємодії, розвиток локальних інноваційних структур активного континентального співробітництва. Надзвичайно важливими мають стати обсяги передвступної і поствступної видів допомоги українським регіонам. Швидше за все нова для України модель фінансування на перших етапах локальної конвергенції носитиме моноструктурний характер, натомість на стадії приєднання до ЄС-поліструктурний. Зазначатимуть змін й відповідні традиційні концепції адже, приміром, нео/посткейнсіанська, яка тривалий час вважалася важливим теоретичним базисом розвитку європейської інтеграції, вже зараз поступово втрачає колишню привабливість. Україна ж, навпаки, потребуватиме нових адаптивних рішень щодо розвитку і пристосування її регіонів до умов європейського цифрового й економічного середовища.

Як відомо, сучасний Європейський Союз відбувся завдяки численним компромісам, інколи надзвичайно болючим для окремих держав-учасниць. Однак наявність науково-теоретичного системного обґрунтування не один раз рятувало держави-апліканти від непродуманих кроків з боку їх урядів, а також наднаціональних структур ЄС. Зауважимо, що подібного роду заходи очікують й Україну. Багато що при цьому залежатиме від позиції української делегації в масштабних переговорах щодо імплементації цілої низки документів *Acquis communautaire* (*acquis*) — (франц., Спільний доробок).

Висновки. В умовах сьогодення численні парадигми і концепції регіонального розвитку зазнають суттєвих змін, що пов'язане з формуванням нових факторів, або ж докорінною модернізацією тих, що тривалий час вважалися сталими. Саме така особливість сучасної методології, а також її компонентної трансформації в межах створених локалітетів спонукають наукову спільноту до розроблення принципово нового змісту, характеру та структури неорегіональної

парадигми, яка може бути представлена у вигляді різнообертаючого кола трендів (вертикального, горизонтального, гібридного). Натомість зовнішнє коло регіональної гармонізації забезпечуватимуть процеси прискореної цифровізації, параметризації, маргіналізації, сингулярності. Важливу роль при цьому відіграватиме системний поліморфізм. Разом з тим, процеси делокалізації, платформізації та креативізації суттєво сприятимуть формуванню надзвичайно важливої оболонки руху. Водночас формування нової парадигми має носити міждисциплінарний характер і гармонізуватися з іншими непрофільними парадигмами вплив яких на локальний тренд розвитку в умовах глобалізації важко переоцінити.

Література

1. Giles D. *Psychology of the media*. New York. Palgrave Macmillan. 2010. 230 p. doi 10.1007/978-1-137-05904-8
2. *Socio-economics. Toward a New Synthesis* /A. Etzioni, P.A. Lowrence. New York — London: ME Sharpe. 1991. 339 p. doi 10.4324/9781315490137
3. Роймер Й. (2017) *Номо urbanus* /Пер.з нідерландської Я. Довгополий. Київ. Видавництво Жупанського. 2017. 136 с. ISBN 978-966-2355-83-3
4. Крамаренко Р. Столичний мегаполіс в глобальній конкурентній моделі економічного розвитку. Київ. Логос. 2014. 224 с.
5. Гемел Г., Заніні М. Людинократія. Створення компаній, у яких люди понад усе / Пер. з англ. Дмитро Кожедуб. Київ. Лабораторія. 2021. 320 с.
6. Скіннер К. Людина Цифрова / Пер. з англ. Г.Якубовська. Харків. Ранок-Фабула. 2020. 272 с.
7. Флорида Р. *Номо creatives*. Як новий клас завойовує світ / Пер. з англ. Максим Яковлев. Київ. Наш формат. 2018. 432 с.
8. Хейлз К. Як ми стали постлюдством. Віртуальні тіла в кібернетиці, літературі та інформатиці/ Пер. з англ. Київ. Ніка-Центр. 2013. 426 с.
9. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті /Пер. з нім. К. Дмитренко. Київ. Ніка-Центр. 2012. 440 с.
10. Казанова Х. По той бік секуляризації: релігійна та секулярна динаміка нашої глобальної доби / Пер. з англ. Олексій Панич. Київ. Дух і літера. 2017. 264 с.
11. *Глобальні модерності*/За ред. М. Фезерстоуна, С. Леша, Р. Робертсона / Пер. з англ. Т. Цимбал. Київ. Ніка-Центр. 2008. 400 с.
12. Sheppard D. (2019). *Globalizing capitalism`s raggedy fringes: thinking through Jakarta*. *Area development and policy*. Vol.4.Number. 1–4. P. 1–27
13. Мейсон П. Посткапіталізм. Путівник у майбутнє/Пер. з англ. Наталія Мочалова. Київ. Наш формат. 2019. 360 с.
14. Luger J. (2020) *Questioning planetary illiberal geographies: territory, space and power*. *Territory, Politics, Governance*. Vol 8. Number 1. P. 1–6.
15. Calkin S. (2021) *Transnational abortion pill flows and the political geography*. *Territory, Politics, Governance*. Vol 9. Number 2. P. 163–179
16. Флорида Р. Криза урбанізму. Чому міста роблять нас нещасливими /Пер. з англ. Ірина Бондаренко. Київ. Наш формат. 2019. 320 с.
17. Муазі Д. Геополітика емоцій як культури страху, приниження та надії змінюють світ /Пер. з англ. Гординчук. Київ. Брайт Стар Паблішинг. 2018. 183 с.
18. Бадью А. Концепт моделі. Вступ до матеріалістичної епістемології математики / Пер. з франц. Андрій Репа. Київ. Ніка-Центр. 2009. 232 с.

19. Лютц М. Блеф. Фальсифікація світу/Пер. з німец. Олександра Мельник. Київ: Вид-во Жупанського. 2016. 160 с.
20. McCann. *Modern Urban and Regional Economics*. Oxford University Press. 2013. 408 p.
21. Armstrong H., Taylor J. *Regional Economics and Policy*. London. Blackwell Publishing. 2007. 437 p.
22. Чужиков В., Федірко О. (2021). Локалізм проти глобалізму (європейський методологічний кейс). *Регіональна економіка*. № 4. С. 44–56
23. Lessenger J. *Region of Opportunity. A Bold New Strategy for Real Estate investment with Forecasts to the Year 2020*.-New York. Times Books. 1986. 308 p.
24. Keating M. *The new regionalism in Western Europe. Territorial Restructuring and Political Economy of Regionalism and Political Change*. Cheltenham. Edward Elgar Publishers. 1998. 242 p.
25. Keating M., Longhlin J. *The Political Economy of Regionalism*. London. Frank Cass. 1997. 491 p.
26. Hague C., Hague E., Breitbach C. *Regional and local Economic Development*. London. Palgrave Macmillan. 2011. 344 p.

References

1. Giles D. *Psychology of the media*. New York. Palgrave Macmillan. 2010. 230 p. doi 10.1007/978-1-137-05904-8
2. *Socio-economics. Toward a New Synthesis* / A. Etzioni, P. A. Lawrence. New York — London: ME Sharpe. 1991. — 339 p. doi 10.4324/9781315490137
3. Roimer Y. *Homo urbanus* /Пер.з нідерландскої Я. Довхопольї. Київ. Vydavnytstvo Zhupanskoho 2017. 136 s. ISBN 978-966-2355-83-3 [In Ukrainian]
4. Kramarenko R. *Stolychnyi mehapolis v hlobalnii konkurentnii modeli ekonomichnoho rozvytku*. Kyiv. Lohos. 2014. 224 s. [In Ukrainian]
5. Hemel H., Zanini M. *Liudynokratiia. Stvorennia kompanii, u yakykh liudy ponad use*/Per. z anhl. Dmytro Kozhedub. Kyiv. Laboratoriia. 2021.320 s. [In Ukrainian]
6. Skinner K. *Liudyna Tsyfrova* / Per. z anhl. H.Iakubovska. Kharkiv. Ranok-Fabula. 2020. 272 s. [In Ukrainian]
7. Floryda R. *Homo creatives. Yak novyi klas zavoiovuie svit* / Per. z anhl. Maksym Yakovliev. Kyiv. Nash format. 2018. 432 s. [In Ukrainian]
8. Kheilz K. *Yak my staly postliudstvom. Virtualni tila v kibernetysi, literaturi ta informatysi* / Per. z anhl. Kyiv. Nika-Tsentr. 2013. 426 s. [In Ukrainian]
9. Assman A. *Prostory spohadu. Formy ta transformatsii kulturnoi pamiaty* / Per. z nim. K. Dmytrenko. Kyiv. Nika-Tsentr. 2012. 440 s. [In Ukrainian]
10. Kazanova Kh. *Po toi bik sekularyzatsii: relihiina ta sekularna dynamika nashoi hlobalnoi doby* / Per. z anhl. Oleksii Panych. Kyiv. Dukh i litera. 2017. 264 s. [In Ukrainian]
11. *Hlobalni modernosti*/Za red. M. Fezerstouna, S. Leshy, R. Robertsona / Per. z anhl. T. Tsymbal. Kyiv. Nika-Tsentr. 2008. 400 s. [In Ukrainian]
12. Sheppard D. (2019). *Globalizing capitalism`s raggedy fringes: thinking through Jakarta*. *Area development and policy*. Vol.4.Number 1–4. P. 1–27
13. Meison P. *Postkapitalizm. Putivnyk u maibutnie*/Per. z anhl. Natallia Mochalova. Kyiv. Nash format. 2019. 360 s. [In Ukrainian]
14. Luger J. (2020) *Questioning planetary illiberal geographies: territory, space and power*. *Territory, Politics, Governance*. Vol 8. Number 1. P. 1–6.
15. Calkin S. (2021) *Transnational abortion pill flows and the political geography*. *Territory, Politics, Governance*. Vol 9. Number 2. P. 163–179.

16. Floryda R. Kryza urbanizmu. Chomu mista robliat nas neshchaslyvymy / Per. z anhл. Iryna Bondarenko. Kyiv. Nash format. 2019. 320 s. [In Ukrainian]
17. Muazi D. Heopolityka emotsii yak kultury strakhu, prynyzhennia ta nadii zminiuiut svit /Per. z anhл. Hordynchuk. Kyiv. Brait Star Pabliashynh. 2018. 183 s. [In Ukrainian]
18. Badiu A. Kontsept modeli. Vstup do materialistychnoi epistemolohii matematyky /Per. z frants. Andrii Riepa. Kyiv. Nika-Tsentr. 2009. 232 s. [In Ukrainian]
19. Liuts M. Blef. Falsyfikatsiia svitu/Per. z nimets. Oleksandra Melnyk. Kyiv: Vyd-vo Zhupanskoho. 2016. S. 45.
20. McCann. Modern Urban and Regional Economics. Oxford University Press. 2013. 408 p.
21. Armstrong H., Taylor J. Regional Economics and Policy. London. Blackwell Publishing. 2007. 437 p.
22. Chuzhykov V., Fedirko O. (2021). Lokalizm proty hlobalizmu (yevropeyskyi metodolohichniy keis) *Rehionalna ekonomika*. № 4. S. 44–56 [In Ukrainian]
23. Lessenger J. Region of Opportunity. A Bold New Strategy for Real Estate investment with Forecasts to the Year 2020.-New York. Times Books. 1986. 308 p.
24. Keating M. The new regionalism in Western Europe. Territorial Restructuring and Political Economy of Regionalism and Political Change. Cheltenham. Edward Elgar Publishers. 1998. 242 p.
25. Keating M., Longhlin J. The Political Economy of Regionalism. London. Frank Cass. 1997. 491 p.
26. Hague C., Hague E., Breitbach C. Regional and local Economic Development. London. Palgrave Macmillan. 2011. 344 p.

DOI 10.33111/vz_kneu.35.24.02.02.012.018

УДК 311.10

Більська Ольга Володимирівна,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри національної економіки,
маркетингу та міжнародних економічних відносин
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя
ORCID ID: 0000-0001-7197-9330
e-mail: Lexusol1987@gmail.com

ОЦІНЮВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК ДЕТЕРМІНАНТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Bil'ska Olha Volodymyrivna,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of National Economy,
Marketing and International Economic Relations
Classical private university, Zaporizhzhia
ORCID ID: 0000-0001-7197-9330
e-mail: Lexusol1987@gmail.com

EVALUATION OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY AS A DETERMINANT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE

Анотація. У статті досліджено оцінювання корпоративної соціальної відповідальності як детермінанти сталого розвитку підприємства. Проблема останнього періоду стає оцінкою окремих областей корпоративної соціальної відповідальності, яка пов'язана з